

Zoo langzamerhand leer ik veel uit *De Levende Natuur* en hoewel ik tegenwoordig niet zoo heel veel tijd over heb, bemerk ik toch, dat niet alleen onze Flora, maar ook onze Fauna vooral aan insecten zeer rijk is. Daar ik er niet veel van weet, kan ik er ook niets van vertellen en ga alleen af op het oordeel van een jonge kevervriend, een jongen van de H. B. S., die zulk een hartstocht voor de dierkunde aan den dag legt, dat hij er al zijn vrijen tijd en ik geloof ook wel eens iets van zijn nachtrust aan opoffert. Voor dien jongen vang ik alle kevers, die ik maar tegenkom en dikwijls komt hij me vertellen, dat 't nu toch zulk een bijzondere was, die zoo weinig in ons land voorkomt, dat hij gedacht had, die soort wel niet te zullen krijgen, daaruit leid ik af, dat er hier veel bijzondere soorten voorkomen.

Van den zomer heb ik zoo het een en ander geteekend, ook landschap en zal u dat zenden voor *De Levende Natuur*, zoodra ik er hetgeen ik zool opmerkte bijgeschreven heb. Ik hoop dat, dan de liefhebberij voor onze mooie omstreken zoo wordt opgewekt, dat we hier niet alleen een troep zomergasten krijgen, die niet verder kijken dan hun neus lang is en die een groote liefde aan den dag leggen voor het slaan met stokken tusschen de jonge aanplantingen; maar ook lui, die liefde hebben voor de natuur, eens flinke wandelingen doen en eens trachten op te merken, wat hier alzo groeit en leeft.

Brabant is zoo mooi en het volk zoo eenvoudig en hartelijk.

Mocht u van die wespengeschiedenis meer willen weten, dan zal ik het wel schrijven, want ik ben van plan ze nog eens goed gade te slaan, omdat het mij voorkwam, dat er weer een paar libellen steeds op de loer zaten om wespen te vangen.

TH. W. VAN SCHERMBEEK.

Nu, dat wil ik wat graag, want uw wesp is niemand meer of minder dan de bonte bijenwolf, waarover deze dagen nog al wat geschrijf in de kranten geweest is.

Inderdaad schijnt deze prachtige wesp tegenwoordig veel algemeener voor te komen dan eenige jaren geleden. Wij hebben er een vrij talrijke kolonie

van ontdekt tusschen Stroe en Barneveld, bij Loenen in Gelderland zweefde hij boven 't bloeiend heidekruid en zelfs hier in Amsterdam — dat anders met graafwespen niet ruim gezegend is — heb ik het dier gevangen op de Hydrangea's achter in 't Willemspark, waar hij loerde op de honingbijen.

Zeer stellig is deze graafwesp schadelijk voor de bijenteelt, daar hij niet alleen bijen vangt, om zijn jongen mee groot te brengen, maar ze ook doodt om zelf hun honingvoorraad op te zuigen. Waar ze in groot aantal voorkomen, richten ze ontzettende verwoestingen onder de bijen aan: als ik mij wél herinner, heeft de heer Kelting medegedeeld, dat vóór ongeveer twintig jaar geen bij zich meer op de Veluwsche hei uit de korf durfde wagen, uit vrees van ten prooi te vallen aan den bijenwolf.

Behalve op honingbijen loert hij ook nog wel op wilde bijtjes, de meesten laat hij echter met rust; de bijtjes, die u met stuifmeel beladen in den grond zag verdwijnen, waren stellig graafbijtjes — waarschijnlijk Panurgus of Dasypoda — en hadden niet zoo heel veel van hem te vreezen.

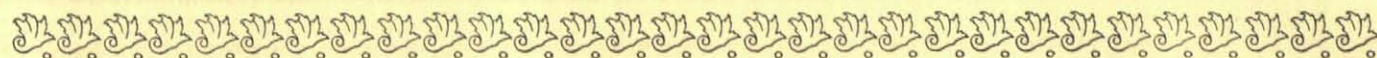
Merkwaardig is het, dat de larve van de bijenwolf geen honig kan verdragen, waarom 't volwassen dier in de cellen, waar hij zijn eieren legt, altijd bijen brengt, die hij eerst van hun honingvoorraad bevrijd heeft. Daarbij wordt 't bijenlichaam vreeselijk verminkt, zoodat er geen sprake van is, dat de bijenwolf-larve levende prooi tot voedsel krijgt.

De gangen van de bijenwolf gaan diep onder den grond; 't is een heel werk, ze uit te graven, maar dat is toch het eenige middel om de bijenwolf-plaag te bestrijden, als wij er eens last van mochten krijgen. Overigens is het een volstrekt ongevaarlijk werk, daar de bijenwolf er al evenmin als eenig andere graafwesp aan denkt, om zijn nest te verdedigen, en al leven ze in groot aantal bijeen, elkander helpen doen ze toch niet.

De bijentijd is nu voorbij en daarmede heeft ook de wolf zijn verderfelijke werk weer voor een poosje gestaakt. Op 't oogenblik zijn de larven ook wel reeds verpopt; als u er met spade en houweel op uittrekt, kunt u de poppen bij dozijnen bemachtigen.

Ik wil er graag een paar hebben.

JAC. P. THIJSE.

Een Zansch Pothoofd en nog wat.

Al is 't lang geleden, nog klaar herinner ik me mijn' eersten tocht naar de Zaanstreek. Ik had juist „afexamen”, zooals we 't op de school noemden, gedaan; maar mijn vriend Dirk „bleef er nog op.” 't Was Vrijdag voor Paschen, dat we afspraken den volgenden Dinsdag eens samen een toertje te maken. Maar Zaterdag zag 't er niet vriendschappelijk tusschen ons uit. We hadden gekibbeld over een kritiek

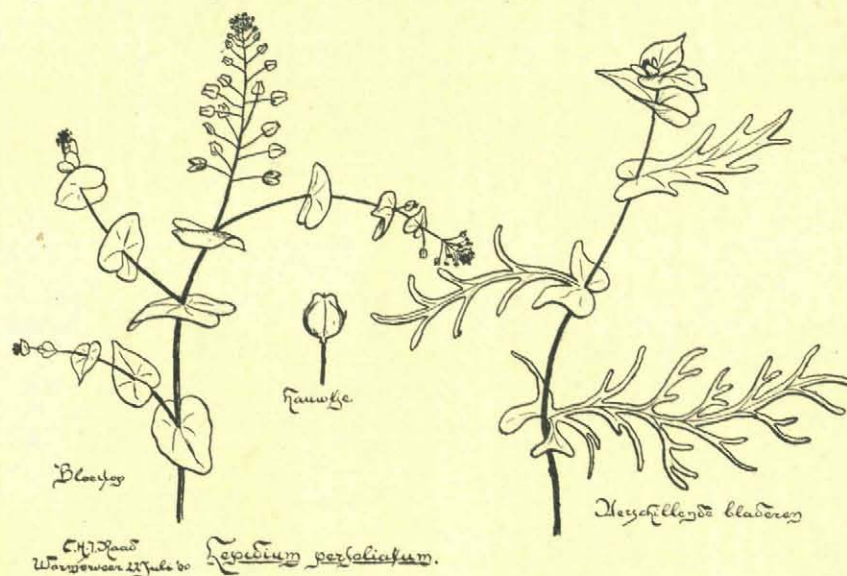
punt — jonge levens zijn soms zoo vol kritieke punten! — en daar liepen we nu naast elkaar huiswaarts, ieder een anderen kant uitkijkend zonder te spreken. 't Meest waren we verstoord op ons zelve, dat we zoo mal waren, om boos te zijn en dat we toch maar geen middel en geen moed vonden om 't „uit” te maken.

't Werd Paschen; en Dinsdags daarna.... och, de hemel

was zoo mooi blauw, de lijststers floten zoo vol, al was de zon nog niet op en de Zaanstreek zou toch vooral vandaag zoo mooi zijn, dat... dat ik me maar met een laatste zucht over ons kritiek punt heenzette en naar Dirk stapte. Mijnheer snorkte nog, of 't nacht was. „Hè,” klonk 't geeuwend, „ben je toch nog gekomen?” — „We hadden immers afgesproken...?” — „Ja, maar na dat van Zaterdag dacht ik... Enfin, ik zal me gauw klaarmaken.” En eer een kwartier om was, waren we op weg en geen van ons heeft ooit ofte immer ons „kritiek punt” meer aangevoerd. Zoo verzoent de natuur, de groote vredeachtster!

We troffen het schoon: 't was een heerlijke lentemorgen. Het Noordzeekanaal, waar we langs kuierden, bood een prachtige aanblik aan. 's Nachts had het zwaar gemist; ook nu waren de dampdekens nog niet geheel van 't aardrijk opgelicht. Schoon was 't panorama: dat vlakke water van 't kanaal, door geen zuchtje gerimpeld; eenige tjalken, haast bewegingloze gevaarten, met hunne witte vleugels half in de mist verdwijnend; en alleen nu en dan een schelle stoomfluit, welker echo nog lang door 't neveldek gedragen over 't water rondzweefde, de stilte verbrekend.

Natuurlijk werd het na zoo'n preludium een allerheerlijkste dag van zonschijn en vlindergedartel en vogelzangen en

bloemenpracht; en al was „de Levende Natuur” er nog niet, we genoten. Het gansche verhaal van onze echt jongensachtige exploitatie der gansche Zaanstreek — we kwamen tot in Krommenie toe — zou ons te ver voeren. Alleen wil ik meedeelen, dat we de windmolens en groene huisjes nog al aardig, de stoommolens onuitstaanbaar stommelend en de in elkaar loopende huizenrijen minder mooi vonden dan een „gewoon” dorp. Onze schooljongensbeurzen veroorloofden ons nog, te Zaandam de boot te nemen en zoo kwamen we weer thuis, tamelijk vermoeid en toch voldaan, want we hadden op onze manier veel gezien, geleerd en ondervonden, waarover we nog lang zouden kunnen rede-neeren.

Toch kan ik niet zeggen dat 'k er later zelfs eenmaal naar gehunkerd heb, onze Zaanstreek (een naam trouwens, waartegen ik bovendien nog eene particuliere antipathie koester) weer te zien. Dat gebeurde dan ook niet, totdat — 't zal nu een goed jaar geleden zijn — een goede kennis me weer eens meetroude met dit gevolg, dat 'k er thans zelfs dikwijls kom, en ik beklag me dergelijke Zaanse excursies nooit. Meer bepaald werd ik bekend met het dorp Wormerveer en al kwam ik daar niet steeds met strikt botanische oogmerken, toch heb ik zoo en passant

geleerd, dat de flora aldaar lang niet de schraalste van ons land is. Misschien hebben onze lezers wel lust eens een tochtje mee te doen.

We nemen een „dagretour” — o, grootste aller gemakken van onze snelle eeuw! — naar Wormerveer. Voorbij Zaandam is 't natuurlijk haast enkel: molentje, groen huisje, hout en: hout, groen huisje, molentje, wat langs ons coupé-raampje vliegt. Maar kijk ook eens in dat lage land; wat een moerasflora en-fauna; en dan weer vlak naast u op den spoordijk: een echt duinkleed! Tot St. Theunisbloem, Silene en Orobanche toe zijn er vertegenwoordigd! Aan den anderen kant weer lage landen, haast met 't water gelijk, waarin de gele massa's wollige sterren van wilde Andijvie blinken als Orions nevelvlekken tegen den winterhemel en waarin Orchis Morio en Koekoeksbloem elkaar de eer betwisten, het weiland rood te mogen kleuren.

We zijn er. Uitgestapt!

Toch niet allemaal groene huisjes en molentjes hier! Neen, daarin steekt ons nijver dorp heel wat af bij Koog en Zaandijk. Nijver; ja dat is Wormerveer. Beschouw eens die flinke fabrieken langs de Zaan, in strenge en toch niet stugge stijl opgetrokken; reusachtige monumenten ter ere van Nederlands industrie! Deze vlugge villa's zijn de woningen van hare eigenaars en bestuurders en voorts bestaat, geloof ik, de halve bevolking van Wormerveer uit kantoorpersoneel; terwijl velen, al brengen ze reeds een of meer dozijnen jaren door in 't Zaanse waterland, zich nog met trots „geboren Amsterdammers” heeten.

Wandelen we vervolgens het park eens door. Daar stonden de couranten anderhalf jaar geleden vol over. 't Is het gerestaureerde oude Bosch van Doorn. Aardig ziet het er uit; de aanleg geschiedde natuurlijk niet op Vondelparkschaal en in Juli en Augustus is 't er thans nog wat zonnesteekachtig, maar... de tijd geneest alle smarten, beweert men en hij maakt misschien ook de boomen eenmaal wat schaduwrijker. En een „bloemhout,” dat hier groeit! Trouwens ook den ganschen zomer door altijd geuren en kleuren, telkens weer wat nieuws. Massa's hommels puren er dan ook; van moscorum en terrestris tot zeldzame soorten toe. Aan vlinders en allerlei insecten

mede geen gebrek.

Wie kweekheesters wil bestudeeren, doe 't hier, maar zorg van een uitgebreide flora voorzien te zijn. Ook is er nog een oud hoekje, waar de wilde Florakinderen eene laatste schuilplaats vonden. Dat plekje is nog een overblijfsel van het oude Bosch van Doorn. Onder de stoere eiken en iepen is de grond er in 't voorjaar bestrooid met de blinkend witte Ornithogalum-sterren, 't mozaïek van 't Corydalis-loof en meer moois.

Een uitverkoren strooppark is 't ook. 's Avonds omsuizen den stil genietenden wandelaar niet alleen de traditioneele Psi- en Gamma-uilen, maar voorts Cossus, het mooie roode Weeskind, enz., enz., in groot aantal.

Laten we, voordat we aan ons „mooiste landje” beginnen, gaan koffiedrinken. Ik weet een gezin, waar we gastvrij zullen worden ontvangen. Onder de koffie merkt ge, hoe gort- en gerst-, chocolade-, assurantie- en levensverzekeringsgedachten den nijveren Wormerveerder steeds in 't hoofd roeren. Hebt ge nu den inwendigen mensch wat versterkt, dan moet ge ook „ons tuintje” eens zien. Een geschoren iepenhaag omrastert het bleekveldje met een paar perken en omzoomd door bloemen. De perken worden ingenomen door een paar schoone stamrozen en een reuzenaralia. Door

den haag en tegen den muur slingeren zich de frisch bloeiende slierten van Oost-Indische kers, Tropaeolum majus; Sierertwtjes en Korenbloemen, Ribes en Frambozenstruikjes lokken tallooze mooie fluweelen hommels in vele soorten. Ook komen Atalanta, Dagpauwoog en Citroentje eens proeven. En vaak zit in de vlierstruik een vink of roodborst zijn liedje op te halen, of een meesje „akelige spinnen,” etc. van de bladeren te lezen, al piepend.

Over die vlierstruik gesproken! Die heeft nog een merkwaardige historie. Hij is hier zoo maar van zelf gekomen; dat is overgezet zijnde: via een vogelmaag! En groeien dat het ding doet; groeien! Dwars door den haag heen. Na eenige discussie over het niet „staan” klinkt dan het onverbiddelijk: „er uit!” en vol moed gaat onze geëerde hospes aan 't snijden, om een week later te ervaren, dat hij er toch weer bovenop gekomen is.

In 't voorjaar is er nog iets heel erg moois: een heele rand van paarse en rose Akeleien langs den iepenhaag. Dat die er ook „vanzelf” gekomen zijn, klinkt wat verdacht, of misschien hoopvol. Daar moeten we het oude boschhoekje eens op nakijken!

Vergeet nu vooral niet onze Stokrozen te bewonderen, net gekweekte Heemst en dan de traditioneele Zonnebloemen. Toch niet; dat zijn geen „gewone” Helianthus. Het zijn planten, opgekomen uit zaden, welke de zoon des huizes naar ik meen heeft opgedaan tusschen 't Russische koren, dat de schepen voor de fabrieken aanvoeren. Ze zijn fijner van snit dan de gewone; 't hart is ook anders gevormd.

„Die korenschepen,” merkt een onzer tochtgenooten op, „waar lossen die?” — Juist, daar gaan we nu ten slotte even heen. 'k Wandelde daar op een Zondag aan den overkant der Zaan bij de fabrieken, en jawel hoor, daar had ik gauw in de gaten, dat die losplaatsen een nieuw Pothoofd vertegenwoordigden. 't Eerste, dat ik zag, was... maar neen, laat 'k u liever zelf laten aanschouwen en zoeken. Daartoo gaan we de brug over. Kijk, daar tusschen de sintels begint het al! Zijn dat allemaal hauwtjes van Herderstaschje? Neen, andere blaadjes! Ge hurkt neer en determineert: *Lepidium perfoliatum*. De drie zets staan er achter; en in de nieuwste Heukels: alleen op een paar plaatsen gevonden. Hoe verschillen de bovenste en onderste blaadjes aan onze planten! De eerste gaaf, hartvormig en doorgroeid; de laatste mooi hertshoornachtig vindeelig; en tusschen beide uitersten allerlei overgangsvormen.

Wat zijn dit heerlijk blauwe bloempjes en aardige zaadoosjes! Het is wild vlas; 't staat hier overal. Nu, dat is bij 't lossen van zooveel lijnzaad niet te verwonderen.

Daar weer *Lepidium perf.*, de Oostenrijksche; juist daar, waar de Donauschepen lossen. Hier *Lepidium draba* en *campestre* er onder door.

Is dit een gewone klaproos? 't Vruchtbeginsel weet 't wel anders te vertellen. Al determineerend loopt het uit op: *Glaucium corniculatum*, Roode Hoornpapaver; of liever, ge twijfelt tusschen de Rood en de Gele. De bloem vertoont rood, geel en oranje.

Hier heb ik weer iets aardigs: op 't eerste gezicht is de bloem die van Bilzenkruid. Maar „ik kom niet uit.” Onze flora geeft: „plant van manshoogte” en dit ding is kwalijk een dM. hoog, draagt gave bladen en aan den top vier of vijf bilzenkruidachtige bloemen en knoppen. Ook daar zullen we wat anders op moeten nakijken.

Ginds bloeit de hemelsblauwe Cichorei. Jammer, dat je die bloemen niet drogen kunt.

Ongemerkt zijn we de fabrieken voorbij gewandeld, maar we kunnen nog wel even doorloopen, den weg naar Knollendam op. Links houden we steeds de Zaan, over wier rimpelend watervlak ons een frisch koeltje toewaait; rechts lage landen, waar in 't voorjaar de mooie orchideeën bloeien. Thans ontmoeten we langs onzen weg nog Papaver somniferum, ook een plant met een Aziatisch pothoofd-luchtje; verder windende boekweit, Malva's in soorten, enz. Voor een Zaaansch rietboschje prijkt een klompje Heemst, *Althaea officinalis*, met prachtig bloeiende *Convolvulus* omslingerd. Op de distels dartelen Atalanta's en op de brandnetels leggen Aurelia en Dagpauwoog druk eieren; in de opgerolde bladeren treffen we dan ook rupsen van beide soorten aan.

Senebiera met de wonderlijk aardig gepunte hauwtjes tiert tusschen het cokesgruis, alsof het bat-ouwe was. Verder lokken Coronilla, *Myosotis*, *Camelina* met trossen teekenachtige hauwtjes, *Melilotus* enz., enz. duizend zweefvliegen en bijtjes; en op een koolzaadstruik genieten een viertal Paardenhorzels.

Onder 't terugwandelen vinden we op ons pothoofd nog een paarse Crucifeer. We komen uit bij Radijs, maar gewone Radijs is 't toch niet. Enfin, dat 's van later zorg. Zorgvuldig maar de trommels in de schaduw gehouden, want „kijk die zon eens fel schijnt,” zou een Wormerveersche zeggen; en dan naar huis.

Nu, hoe vindt ge 't hier, al is 't reeds laat in den tijd? Neemt ge u niet voor, dit Pothoofd in 't oog te houden en willen we er dan in 't voorjaar nog eens op uitgaan?

CHRISTIAAN H. J. RAAD.

W A A R O M ?

(Vervolg van blz. 150.)

Sommige menschen beweren wel eens, dat wanneer de natuur zulk een optreden (als door mij bedoeld wordt nl.) werkelijk bedoeld had, zij deze neiging dan wel in ons allen gelegd zou hebben, terwijl thans toch vele menschen niets van deze neiging bij zich zelf bespeuren. Indien men dezen kant op wil, dan kan ik hun echter het volgende zeggen: Hunne stelling is m.i. daarom onjuist, omdat zij de hoofzaak over 't hoofd ziet. *Altijd en bij alles namelijk heeft de natuur het zóó ingericht dat er twee partijen zijn, waarvan de eene partij sommige eigenschappen in kiem, doch onbewust, bezit, terwijl de andere partij ze in volle ontwikkeling deel-*

achtig is (de hoofdfactor voor verdere ontwikkeling). Nu voelt de laatste partij (de sterkere wat betreft deze eigenschap) zich door drang van de natuur geroepen om die kiemen, die onbewust bij de andere partij aanwezig zijn tot hun volle ontwikkeling te brengen. *Het eerste vereischte hiervoor is echter, dat men aan die ontwikkeling brengende partij de volle gelegenheid laat om aan die roeping gevolg te kunnen geven.* Zoo is, om het met een voorbeeld op te helderen, de neiging tot rechtvaardigheid b.v. bij alle menschen in kiem aanwezig, doch er is een partij van menschen noodig, die deze bij 't meerendeel der menschen *onbewuste*